

ĢENERĀLADVOKĀTA DAMASO RUISA-HARABO KOLOMERA
[DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER] SECINĀJUMI,

sniegti 2005. gada 26. maijā¹

I — Ievads

1. Komisija, izmantojot LES 35. panta 6. punktu, apstrīd Padomes 2003. gada 27. janvāra pamatlēmumu 2003/80/TI par vides krimināltiesisko aizsardzību (turpmāk tekstā — "Pamatlēmums")². Tā uzskata, ka juridiskais pamats ir izvēlēts kļūdaini, tā kā šim likumdošanas pasākumam esot jābūt balstītam uz EK līgumu un nevis LES VI sadaļu, kā tas tika darīts.

2. Šī īsā problemātikas izklāsta pamatā ir ļoti svarīgs jautājums, kas skar Kopienas pilnvaras, tādējādi, ka, pieņemot, ka vides aizsardzībai Eiropas Savienībā ir vajadzīga saskaņota rīcība, paredzot kriminālsodus par smagākajiem pārkāpumiem³, jānoskaidro, vai vajadzīgo saskaņošanas normu pieņemšana ietilpst trešajā pilārā, kas ir Padomes

kompetencē saskaņā ar LES 34. panta 1. punkta b) apakšpunktu saistībā ar LES 31. panta 1. punkta e) apakšpunktu, vai pirmajā — kā Kopienas rīcība saskaņā ar EKL 175. pantu⁴.

3. Dažādos procesuālajos dokumentos un tiesas sēdē paustās nostājas šķiet esam skaidri noteiktas ne vien katrā gadījumā izvirzīto prasījumu, bet arī izmantotās argumentācijas ziņā. Komisija, Eiropas Parlaments, kā arī Ekonomikas un sociālo lietu komiteja pievienojas otrajai no iepriekš minētajām tēzēm, savukārt Padome un vienpadsmit dalībvalstis⁵ to atbalsta.

4. Vienas vai otras nostājas ieņemšanai ir tālejošas sekas. Izvēloties "unionistu" alter-

1 — Oriģinālvaloda — spāņu.

2 — OV L 29, 55. lpp.

3 — Tāda pati pārliecība valda plašākā Eiropas Padomes kontekstā, tai 1998. gada 4. novembrī pieņemot konvenciju ar tādu pašu mērķi un nosaukumu kā Pamatlēmums (*Eiropas Līgumu sērija* — Nr. 172).

4 — Šī prāva ir iztirzāta juridiskajā literatūrā. Skat. Comte, F. *Droit pénal de l'environnement et compétence communautaire*. No: *Revue du droit de l'Union européenne*, Nr. 4 (2002), 775.–799. lpp., un Blanco Cordero, I. *El derecho penal y el primer pilar de la Unión Europea*. No: *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, 2004. gada 6. maijs.

5 — Nīderlande tomēr ieņem nedaudz atšķirīgu nostāju (skat. 73. zemsvītras piezīmi, *infine*).

natīvu, tiek mazināta saskaņošanas iedarbība, tā kā papildus tam, ka pamatlēmumiem nav tiešas iedarbības, to netransponēšanu nevar novērst ar EKL 226. pantā paredzēto prasību sakarā ar valsts pienākumu neizpildi, un turklāt, lai Tiesas kompetence sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LES 35. pantam būtu saistoša, vajag, lai dalībvalstis to atzītu. Šie apsvērumi izskaidro Komisijas vēlmi balstīt kompetenci uz pirmā pilāra.

5. Pirms uzsākt prasības izvērtēšanu, būtu jāsniedz pārskats par tiesību aktiem un secīgajiem tiesvedības posmiem Tiesā.

1. punkta l) apakšpunkts] un citu Kopienas politiku noteikšanā un īstenošanā paredzot vides aizsardzības prasības, lai veicinātu noturīgu [ilgtspējīgu] attīstību (EKL 6. pants).

7. EKL 174. pantā ir noteikti vides politikas mērķi (1. un 2. punkts), kā arī [noteikti] kritēriji, kas jāievēro tās izstrādē (3. punkts), EKL 175. pantā nosakot kārtību, kādā veicami attiecīgie pasākumi (1.–3. punkts), kuru finansēšana un īstenošana piekrīt valstīm (4. punkts), kas katrā ziņā saskaņā ar EKL 176. pantu var ieviest stingrākus aizsargpasākumus, ar noteikumu, ka tie nav nesaderīgi ar Līgumu.

II — Atbilstošās tiesību normas

A — Kopienas tiesības

1) Eiropas Kopienas dibināšanas līgums

6. Viens no Kopienas mērķiem ir panākt augstu vides kvalitātes aizsardzības un uzlabošanas pakāpi (EKL 2. pants), īstenojot attiecīgu nozares politiku [EKL 3. panta

8. Tādēļ saskaņā ar EKL 174. panta 4. punktu šajā jomā ir paredzēta dalīta atbildība ⁶, tādējādi paredzot iespēju kopīgi vai vienpusēji sadarboties ar trešām valstīm un starptautiskajām organizācijām.

9. Kas attiecas uz Kopienas, tās kompetence parasti tiek īstenota EKL 251. pantā paredzētās “koplēmuma” procedūras veidā, lai arī

6 — Spānijas tiesību sistēmā ir līdzīga kārtība, saskaņā ar kuru valsts pieņem pamata tiesību aktus par vides aizsardzību, neskarot autonomo komūnu tiesības noteikt papildu aizsargpasākumus, tām uzticot šā jautājuma regulējumu (1978. gada Konstitūcijas 149.1.23. un 148.1.9. pants).

EKL 175. panta 2. punktā⁷ noteiktajos jautājumos Padome pēc Komisijas priekšlikuma, apspriedusies ar Eiropas Parlamentu, Ekonomikas un sociālo lietu komiteju un Reģionu komiteju, var rīkoties vienpersoniski.

nības, vai vismaz smagas neuzmanības, un 4. pantā dalībvalstīm par to izdarīšanu, līdzdalību un uzskūdišanu uzdots paredzēt "efektīvus, samērīgus un preventīvus sodus", tostarp brīvības atņemšanu. Tajā attiecībā uz fiziskām un juridiskām personām paredzēti arī cita veida soda pasākumi, kuros ietilpst naudassodi, tiesību atņemšana un pakļaušana tiesas uzraudzībai.

2) Priekšlikums direktīvai par vides krimināltiesisko aizsardzību⁸

10. Pamatojoties uz EKL 175. panta 1. punktu, Komisija saskaņā ar minēto EKL 251. pantu izvirzīja priekšlikumu direktīvai, lai nodrošinātu Kopienas vides aizsardzības tiesību stingrāku piemērošanu, paredzot Kopienā par noziedzīgiem nodarījumiem obligāti atzīstamu pārkāpumu minimālo kopumu (1. pants).

B — Eiropas Savienības tiesības

1) Līgums par Eiropas Savienību

11. Iesniegtā teksta 3. pantā par noziedzīgiem nodarījumiem atzītas noteiktas darbības⁹, kas veiktas ar nodomu vai aiz neuzma-

12. Savienības, kas ir jauna pakāpe, veidojot vēl ciešāku Eiropas tautu savienību, pamatā ir [Eiropas] Kopienas, ko papildina LES noteiktā politika un sadarbības formas (1. pants). Tādējādi ir izšķirami trīs pilāri:

7 — Normā ietverti fiskāli noteikumi, noteikumi attiecībā uz teritorijas plānošanu un pilsēt būvniecību, attiecībā uz ūdens un citu resursu izmantošanu, kas ietekmē dalībvalstu izvēli jautājumā par savu vispārējo energoapgādes struktūru un starp dažādiem enerģijas avotiem.

8 — Komisijas 2001. gada 15. martā iesniegtais priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par vides krimināltiesisko aizsardzību (OV C 180 E, 238. lpp.).

9 — Norma attiecas uz atkritumiem, nodarījumiem pret aizsargājamām dzīvnieku un augu sugām, ievērojamu kaitējumu aizsargājamām dzīvotnēm, neatļautu tirdzniecību ar ozona slāni noārdošām vielām un nelikumīgu ražotņu darbību, veicot bīstamas darbības vai darbības, kas saistītas ar šāda veida vielu vai preparātu uzglabāšanu vai izmantošanu.

— pirmais ir tā saucamais "Kopienų" pilārs,

- otrais ietver kopējo ārpolitiku un drošības politiku (V sadaļa),
- trešais attiecas uz policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās (VI sadaļa).

tāpat kā pirmajā pilārā ietilpstošās direktīvas tie ir saistoši attiecībā uz sasniedzamo rezultātu, formas un līdzekļu izvēli atstājot valsts iestāžu ziņā, tomēr tiem nav tiešas iedarbības [LES 34. panta 2. punkta b) apakšpunkts].

13. Šis pēdējais ir vērsts uz to, lai, *neskarot Eiropas Kopienas pilnvaras*, nodrošinātu pilsoņiem augstu aizsardzības līmeni teritorijā [telpā], kur valda brīvība, drošība un tiesiskums, organizējot dalībvalstu kopīgu rīcību minētajās jomās, novērstu un apkarotu noziedzību, vajadzības gadījumā tuvinot dalībvalstu krimināltiesiskās normas saskaņā ar 31. panta e) punkta noteikumiem (29. pants).

16. Trešā pilāra pilnvaras var tikt piešķirtas Kopienai izmantošanai saskaņā ar EK līguma IV sadaļu par vīzu, patvēruma, imigrācijas un citām politikām, kas saistītas ar personu brīvu pārvietošanos (LES 42. pants).

17. LES noteikumi neiespaido nedz Eiropas Kopienas dibināšanas līgumus, nedz vēlākus līgumus un aktus, ar ko tos groza vai papildina (LES 47. pants).

14. Tiesu iestāžu sadarbība ietver pakāpenisku tādu pasākumu paredzēšanu, kas nosaka minimālus standartus [obligāto prasību minimālo kopumu] attiecībā uz noziedzīgu nodarījumu elementiem un sodiem, ko piemēro tādās jomās kā organizētā noziedzība, terorisms un narkotiku nelegāla tirdzniecība [LES 31. panta e) punkts].

2) Pamatlēmums

15. Viens no šim mērķim paredzētajiem rīkiem ir pamatlēmumi dalībvalstu administratīvo un normatīvo aktu tuvināšanai. Gluži

18. Pamatojoties uz LES 29. pantu, 31. panta e) punktu un 34. panta 2. punkta b) apakšpunktu, Padome, lai asi saskaņoti reaģētu uz nodarījumiem pret vīdi (otrais un trešais apsvērums), pieņēma Komisijas apstrīdēto Pamatlēmumu.

19. Pamatlēmuma 2. un 3. pantā dalībvalstis tiek aicinātas kā noziedzīgus nodarījumus kvalificēt zināmus ar nodomu vai aiz neuzmanības izdarītus nodarījumus¹⁰, savukārt 4. pantā atbildība tiek paredzēta arī par līdzdalību un uzskūdišanu.

dzēto iespēju tiem pievienot citus sodus vai pasākumus¹¹.

21. [Pamatlēmuma] 6. pantā ir noteikta atbildība par juridisku personu darbību vai bezdarbību¹², un 7. pantā noteikti tām uzliekamie sodi¹³.

20. Savukārt 5. panta 1. punktā ir noteikts, ka sodiem jābūt "efektīviem, samērīgiem un preventīviem", ietverot, vismaz smagākajos gadījumos, brīvības atņemšanu, kas var būt izdošanas iemesls, neskarot 2. punktā pare-

22. Izklāstītie noteikumi uzskatāmi parāda, ka Pamatlēmums gandrīz precīzi atkārtot direktīvas priekšlikumu, kā tas ir atzīts tā piektajā apsvērumā, septītajā [apsvērumā]

10 — [Pamatlēmuma] 2. pantā noteikts — "katra dalībvalsts veic vajadzīgos pasākumus, lai tās tiesībās kā noziedzīgus nodarījumus kvalificētu šādas darbības: a) vielu vai jonizējošās radiācijas izplūdināšanu, izmeti vai ievadīšanu gaisā, augsnē vai ūdeņos, kas izraisa personas nāvi vai smagus miesas bojājumus; b) vielu vai jonizējošās radiācijas prettiesisku izplūdināšanu, izmeti vai ievadīšanu gaisā, augsnē vai ūdeņos, kas izraisa vai var izraisīt noturīgu vai būtisku to stāvokļa pasliktināšanos vai personas nāvi vai smagus miesas bojājumus, vai būtisku kaitējumu aizsargājamiem pieminekļiem, citiem aizsargājamiem objektiem, lietām, dzīvniekiem vai augiem; c) atkritumu, tostarp bīstamo atkritumu, prettiesisku iznīcināšanu, apstrādi, glabāšanu, pārvadāšanu, eksportu vai importu, kas izraisa vai var izraisīt personas nāvi vai smagus miesas bojājumus, vai būtisku kaitējumu gaisa, augsnes, ūdeņu kvalitātei, dzīvniekiem vai augiem; d) prettiesisku tādas rūpnīcas ekspluatāciju, kurā veic bīstamas darbības un kas ārpus šīs rūpnīcas izraisa vai var izraisīt personas nāvi vai smagus miesas bojājumus, vai būtisku kaitējumu gaisa, augsnes, ūdeņu kvalitātei, dzīvniekiem vai augiem; e) kodolmateriālu vai citu bīstamu radioaktīvu vielu prettiesisku ražošanu, apstrādi, glabāšanu, izmantošanu, pārvadāšanu, eksportu vai importu, kas izraisa vai var izraisīt personas nāvi vai smagus miesas bojājumus, vai būtisku kaitējumu gaisa, augsnes, ūdeņu kvalitātei, dzīvniekiem vai augiem; f) aizsargājamo dzīvnieku vai augu sugu vai to daļu prettiesisku valdījumu, ķeršanu, bojāšanu, nogalināšanu vai tirdzniecību vismaz tad, kad tās valsts tiesībās ir definētas kā tādas, kas pakļautas izzušanas draudiem; g) prettiesisku tirdzniecību ar vielām, kas noārdā ozona slāni [...]".

11 — Šajā punktā piemēra veidā minēta tiesību atņemšana fiziskai personai veikt darbību, kurai ir vajadzīga oficiāla atļauja vai apstiprinājums, vai būt par sabiedrības vai fonda dibinātāju, vadītāju vai valdes locekli, "ja fakti, par ko tā notiesāta, liecina par acīmredzamu risku, ka šī persona varētu turpināt tāda paša veida kriminālas [noziedzīgas] darbības".

12 — Tā 1. punktā katrai dalībvalstij ir uzticēts veikt "vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka juridiskas personas var saukt pie atbildības par 2. un 3. pantā minētajām darbībām, ko to vārdā, darbojoties individuāli, vai kā juridiskas personas institūcijas locekle izdarījusi kāda persona, kura veic šīs juridiskās personas vadības pienākumus, pamatojoties uz: a) pilnvaru pārstāvēt juridisku personu vai b) tiesībām pieņemt lēmumus juridiskas personas vārdā, vai c) spēju iekšēji kontrolēt juridisku personu, kā arī par piedalīšanos 2. pantā minēto nodarījumu izdarīšanā līdzdalībnieka vai uzskūdiņa statusā". 2. punktā tiek piebilsts, ka "neatkarīgi no 1. punktā paredzētajiem gadījumiem katra dalībvalsts veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka juridisku personu var saukt pie atbildības tad, ja 1. punktā minētās personas uzraudzības vai kontroles trūkums ir darījis iespējamu, ka darbības, kas minētas 2. un 3. pantā, šīs juridiskās personas vārdā veic persona, kas ir tās pakļautība".

13 — "Katru dalībvalsts veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka juridisku personu, ko sauc pie atbildības saskaņā ar 6. pantu, var sodīt ar efektīviem, samērīgiem un preventīviem sodiem, kas ietver naudas sodu kā kriminālsodu vai cita veida sodu, un var ietvert citus šādus sodus: a) izslēgšanu no tiesībām saņemt atbalstu vai priekšrocības no valsts; b) izslēgšanu vai pastāvīgu aizliegumu veikt rūpniecisku vai komerciālu darbību; c) pakļaušanu tiesas uzraudzībai; d) likvidēšanu tiesas ceļā; e) pienākumu veikt īpašus pasākumus, lai izvērtītos no sekām, kas iestājas tādu darbību rezultātā kā tās, par kurām persona tika saukta pie krimināl-atbildības."

paskaidrojot, ka Padome to izskatīja, bet nepieņēma, jo tas pārsniedza Eiropas Kopienas dibināšanas līgumā piešķirtās pilnvaras¹⁴.

prasītājas un atbildētājas pārstāvji, kā arī personu, kas iestājusās lietā, izņemot Grieķijas valdību un Ekonomikas un sociālo lietu komiteju, pārstāvji.

23. Lēmuma 8. pants attiecas uz teritoriālo jurisdikciju, savukārt 9. pants attiecas uz izdošanu un kriminālvajāšanu, ja dalībvalsts neizdod savus pilsoņus.

IV — Prasības izvērtējums

A — Strīda priekšmeta precizēšana

III — Tiesvedība Tiesā

24. Līdztekus Komisijai un Padomei šajā tiesvedībā kā personas, kas iestājusās lietā, rakstveida apsvērumus sniedza arī Eiropas Parlaments, Ekonomikas un sociālo lietu komiteja, Vācija, Dānija, Spānija, Somija, Francija, Grieķija, Īrija, Nīderlande, Portugāle, Apvienotā Karaliste un Zviedrija.

25. 2005. gada 5. aprīļa tiesas sēdē savu argumentu paušanai mutvārdos piedalījās

26. Strīds būtībā attiecas uz Pamatlēmuma 1.–7. pantu, neskarot 8.–12. pantu. Tiek apstrīdēta nevis Savienības Padomes kompetence tos pieņemt¹⁵, bet gan pienākums

15 — Tomēr šī kompetence nav tik skaidri paredzēta Līgumā par Eiropas Savienību, jo 29. pantā, ļaujot Savienībai tuvināt dalībvalstu krimināltiesiskās normas, ir ietverta atsauce uz 31. panta e) punktu, kas norāda uz minimāliem standartiem [obligāto prasību minimumu] attiecībā uz noziedzīgu nodarījumu elementiem un sodiem, ko piemēro tādās jomās kā *organizētā noziedzība, terorisms un narkotiku nelegāla tirdzniecība*. Padome ir pieņēmusi vairākus pamatlēmumus, kuros saskaņoti par noteiktiem nodarījumiem paredzami sodi. Finanšu noziegumu jomā var minēt 2000. gada 29. maija pamatlēmumu 2000/383/TI par pastiprinātu aizsardzību, izmantojot kriminālsodus un citas sankcijas, pret naudas viltošanu saistībā ar EUR [euro] ieviešanu (OV L 140, 1. lpp.), kurā izdarīti grozījumi ar 2001. gada 6. decembra pamatlēmumu 2001/888/TI (OV L 329, 3. lpp.); 2001. gada 28. maija pamatlēmumu 2001/413/TI par krāpšanas un viltošanas apkarošanu attiecībā uz bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļiem (OV L 149, 1. lpp.) un 2001. gada 26. jūnija pamatlēmumu 2001/500/TI par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un nozleguma rīku un noziedzīgi iegūto līdzekļu identifikāciju, meklēšanu, iesaldēšanu, arestēšanu un konfiskāciju (OV L 182, 1. lpp.). Terorisma apkarošana ar krimināltiesiskiem līdzekļiem ir 2002. gada 13. jūnija pamatlēmuma 2002/475/TI (OV L 164, 3. lpp.) priekšmets, un cilvēku tirdzniecības apkarošana ir 2002. gada 19. jūlija pamatlēmuma 2002/629/TI (OV L 203, 1. lpp.) priekšmets. Savukārt nelikumīgas ieceļošanas gadījumos cietušo aizsardzība tiek paredzēta 2002. gada 28. novembra pamatlēmumā 2002/946/TI par krimināltiesiskās sistēmas stiprināšanu, lai novērstu neaizsargātības, tranzīta un uzturēšanās atbalstīšanu (OV L 328, 1. lpp.). 2003. gada 22. jūlija pamatlēmumā 2003/568/TI tiek saskaņoti valsts tiesību akti, lai apkārtu korupciju privātajā sektorā (OV L 192, 54. lpp.). Visbeidzot, krimināltiesiska atbilde pret uzbrukumiem informācijas sistēmām tiek regulēta 2005. gada 24. februāra pamatlēmumā 2005/222/TI (OV L 69, 67. lpp.).

14 — No šiem Pamatlēmuma preambulā ietvertajiem paskaidrojumiem un virknes tiesas sēdē veikto apgalvojumu izriet, ka direktīvas priekšlikums netika pieņemts tāpēc, ka dalībvalstu starpā valdošo domstarpību dēļ nevarēja tikt panākta vienprātība.

atturēties atbilstoši LES 47. pantā noteiktajam Kopienu tiesību pārākumam¹⁶, tā kā Kopienai ar Romas līgumu ir piešķirtas tiesības uzlikt dalībvalstīm pienākumu paredzēt kriminālsodus par noteiktiem nodarījumiem pret vidi.

28. No otras puses, visi atzīst, ka, pamatojoties uz lojālas sadarbības pienākuma principu, kas minēts EKL 10. pantā un paredzēts, lai nodrošinātu tās tiesību sistēmas efektivitāti, Kopiena var likt dalībvalstīm sodīt par darbībām, ar kurām tiek pārkāptas Kopienu tiesības. Tomēr lietas dalībnieki un personas, kas iestājušās lietā to prasījumu atbalstam, polemizē par to, vai šīs tiesības ļauj tām uzlikt pienākumu nodarījumus atzīt par noziedzīgiem.

29. Lai atbildētu, rūpīgi jāizpēta spriedumi, kuros atzītas Kopienu iestāžu tiesības pieņemt aktus krimināltiesību jomā.

27. Tādējādi par diskusijas priekšmetu trešā pīlāra vietā kļūst pirmais, lai noskaidrotu, vai ir kāds juridisks pamats, kas ļautu Kopienai šajā jautājumā rīkoties, izslēdzot Savienības pilnvaras. Arī šajā jautājumā tiek vienprātīgi atzīts, ka Kopienu tiesībās nav nedz skaidri izteiktu, nedz netieši paredzētu vispārīgu tiesību noteikt kriminālsodus¹⁷.

B — Judikatūra jautājumā par Kopienas pilnvarām paredzēt sodus

30. Spriedumā lietā *Amsterdam Bulb*¹⁸ tika atzīmēts, ka, *Kopienu tiesību sistēmā skaidri neesot paredzētam* sodīt fiziskas personas par to neievērošanu, valstu tiesību aktos var paredzēt tādu sodus, kādi tiek atzīti par piemērotiem (33. punkts)¹⁹. Šis apgalvojums balstās uz EK līguma 5. pantā (jaunajā redakcijā — EKL 10. pants) paredzēto valstu

16 — Jāņem vērā, ka LES 29. pantā Savienības mērķis noteikts, "neskarot Eiropas Kopienas pilnvaras", tādējādi jebkuras kolīzijas gadījumā noteicošās ir pēdējās. Benzo Sáinz, F. El título VI del Tratado UE: Instrumentos, instancias decisorias e instituciones comunitarias en el tercer pilar, no: *El tercer pilar de la Unión Europea. La cooperación en asuntos de justicia e interior*, Ministerio del Interior [Spānijas Iekšlietu ministrija], Madride, 1997, 24. lpp., argumentē, ka, ņemot vērā šo tiesību normu, minētajā VI sadaļā paredzētie nav vienīgie nosprausto mērķu sasniegšanai izmantojamie rīcības veidi un ir izmantojami vienīgi gadījumos, kad šos mērķus nevar sasniegt Kopienu tiesībās paredzētajā parastajā kārtībā.

17 — 1981. gada 11. novembra spriedumā lietā 203/80 *Casati* (Recueil, 2595. lpp.) ir noteikts, ka principā krimināltiesības ietilpst dalībvalstu kompetencē (27. punkts). Vogel, J. Stand und Tendenzen der Harmonisierung des materiellen Strafrechts in der Europäischen Union, no: *Strafrecht und Kriminalität in Europa*, 2003, 232. lpp., un Dannecker, G. Strafrecht in der Europäischen Gemeinschaft, no: *Juristenzeitung*, 1996, 869. lpp., apgalvo, ka juridiskajā literatūrā šajā jautājumā ir vienprātība. 1972. gadā Bigay, J. Droit communautaire et droit pénal, no: *Revue trimestrielle du droit européen*, 1972, Nr. 4, 734. lpp., uzsvēra, ka Padomes 1962. gada 6. februāra regulā Nr. 17, Pirmajā regulā EK līguma 85. un 86. panta (jaunajā redakcijā EKL 81. pants un EKL 82. pants) piemērošanai tika *expressis verbis* noteikts, ka tajā paredzētie sodi nav krimināltiesiski.

18 — Šis spriedums tika pieņemts 1977. gada 2. februārī lietā 50/76 (Recueil, 137. lpp.).

19 — Tas attiecas uz Nīderlandes tiesisko regulējumu, kurā kā kriminālnoziedzīgi tika kvalificēti Kopienu noteikumu pārkāpumi attiecībā uz noteiktu [ziedu] sīpolu minimālo eksporta cenu noteikšanu.

pienākumu nodrošināt to Eiropas saistību izpildi (32. punkts).

31. Minētajā lietā sniegtajos secinājumos ģenerāladvokāts Kapotorti [*Capotorti*] izskaidroja iepriekš minētā apgalvojuma pamatojumu. Atgādinādamas, ka saskaņā ar judikatūru dalībvalstīm ir jāatturas veikt pasākumus, ar kuriem tiek grozīts Kopienų regulējums, pat ja tas tiek darīts, lai nodrošinātu tā piemērošanu, 4. punktā viņš paskaidro, ka soda paredzēšana nemaina tā darbības jomu, jo jebkura soda tiesību norma, kas saistīta ar uzvedības pamatnormu, ir balstīta uz pieņēmumu, ka šī pēdējā tiek pārkāpta, tādējādi to pieņemot tādu, kāda tā ir saturiski. Turpinājumā viņš piebilst, ka šādi piedāvātās aizsardzības atšķirīgums izriet no esošajām atšķirībām valstu [tiesību] sistēmās, no kurām EK līguma 5. pantā tiek prasīts stiprināt Kopienų tiesību efektivitāti. Nobeigumā viņš norāda, ka dalībvalstu tiesības paredzēt kriminālsodus ir ierobežotas vienīgi gadījumā, ja tie jau ir paredzēti Kopienų tiesību normās.

32. Tādējādi spriedums lietā *Amsterdam Bulb* balstās uz trim idejām: 1) Kopienų tiesībās nosakāmi to efektivitātes nodrošināšanai vajadzīgie soda pasākumi; 2) ja tādu nav, dalībvalstis paredz tādus šāda rakstura pasākumus, kādus tās atzīst par piemērotiem; 3) tās brīvi izvēlas kārtību, kādu tās atzīst par vispiemērotāko, pat ja sistēmai nepieciešamas kādas atkāpes.

33. Pirmā doma balstās uz pieņēmuma, ka Kopienų sods piemērojams ar izmantotā tiesību akta — regulas vai direktīvas — spēku. Tomēr, tā kā Kopienų kompetencē neietilpst krimināltiesisku pasākumu noteikšana, tā var paredzēt tikai civiltiesiska un administratīva rakstura sodus. Tas izriet no minētā secinājumu punkta nobeigumā ģenerāladvokāta Kapotorti teiktā, ka dalībvalstij, papildinot Kopienų tiesisko regulējumu ar soda pasākumiem, lai nodrošinātu to ievērošanu, netiek pārkāpti Kopienų tiesību pamatā esošie principi, ja vien, manuprāt, būtu jāpiebilst, tiek ievēroti ikvienā soda noteikšanas tiesību izmantošanā vajadzīgie piesardzības līdzekļi un it īpaši *ne bis in idem* princips²⁰.

34. Spriedumā lietā Komisija/Grieķija, kas pazīstama ar nosaukumu "*grieķu kukurūza*"²¹, Tiesa atkārtoja sprieduma lietā *Am-*

20 — Par šā principa piemērojamību gadījumos, kad viens nodarījums tiek kvalificēts kā noziedzīgs dažādās tiesību sistēmās, skat. secinājumus, ko sniedzu apvienotajās lietās C-213/00 *P. Italcementi/Komisija*, C-217/00 *P. Buzzi Unicem/Komisija* un C-219/00 *P. Cementir/Komisija*, kurās spriedums pieņemts 2004. gada 7. janvārī lietā *Aalborg Portland u.c./Komisija* (*Recueil*, I-123. lpp.). It īpaši saistībā ar trešo pīlāru un Sengenas līgumu skat. arī secinājumus, ko sniedzu apvienotajās lietās C-187/01 *Gözüttok* un C-385/01 *Brügge*, kurās spriedums pieņemts 2003. gada 11. februārī (*Recueil*, I-1345. lpp.).

21 — 1989. gada 21. septembra spriedumā lietā 68/88 Komisija/Grieķija (*Recueil*, 2965. lpp.) tika konstatēts, ka attiecīgā dalībvalsts nebija izpildījusi savas saistības, cita starpā krimināltiesiski vai disciplināri nesodot personas, kas piedalījās vairāku tādu darījumu izpildē un slēpšanās, kas jāva izvaļrities no obligāto lauksaimniecības maksājumu veikšanas saistībā ar noteiktām no trešās valsts 1986. gada maija ievestām kukurūzas kravām.

sterdam Bulb 32. punkta formulējumu, to necitēdama (23. punkts), Kopienų tiesību sistēmas aizsardzībai paredzētajiem valstu disciplinārajiem pasākumiem izvirzot vēl divas prasības: 1) sods par pārkāpumiem jānosaka saskaņā ar materiālo un procesuālo tiesību nosacījumiem, kas ir analogiski tiem, kuri piemērojami par tāda paša veida un smaguma valsts tiesībās paredzētajiem [pārkāpumiem], un 2) sodam jābūt efektīvam, samērīgam un preventīvam (24. punkts). Secinājumos minētajā lietā ģenerālvokāts Tezauro [*Tesauro*] bija apgalvojis, ka no EK līguma 5. panta izriet dalībvalstu pienākums Kopienų tiesību pārkāpumu izdarītājus pienācīgi sodīt tādā veidā, kas nemazina Kopienų tiesību efektivitāti (12. punkta otrā daļa)²².

sprieduma lietā *Drexel*²³ 17. punktā, Kopienų tiesībās ir noteikti zināmi ierobežojumi, pieprasot, lai soda pasākumi būtu līdzvērtīgi tiem, ko piemēro par valsts tiesību pārkāpumiem (vienlīdzīgas attieksmes vai samērīguma princips), un lai tie turklāt būtu arī efektīvi.

36. 1990. gada 13. jūlija rīkojumā lietā *Zwartveld u.c.*²⁴, kas izdots pēc *Arrondissementsrechtbank te Groningen* [Groningenas Apgabaltiesas] *Rechter-commissaris* [par lietas izmeklēšanu atbildīgā tiesneša] iesniegtā tiesiskās palīdzības lūguma, spriedumam lietā "*grieķu kukurūza*" tika piedēvēts apgalvojums, kas, lai arī nav atrodams tā redakcijā, izriet gan no tā, gan no sprieduma lietā *Amsterdam Bulb* būtības: valstis drīkst un tām ir pienākums nodrošināt Līguma ievērošanu, pēc vajadzības izmantojot kriminālsodus (17. punkts).

35. Tādējādi dalībvalstīm ir iespējams izskaust nodarījumus pret Kopienų tiesībām gan gadījumā, kad tajās par to nav nekas noteikts, gan gadījumā, kad tas ir īpaši noteikts; valsts tiesiskais regulējums ir *pāpildu* aizsardzība, bet, kā jau tas tika noteikts

37. Šis process šķiet esam noslēdzies ar 1999. gada 8. jūlija spriedumu lietā *Nunes* un *de Matos*²⁵, kurā tika iztirzāts prejudiciālais jautājums, ko uzdeva *Tribunal de Circuito de Porto* [Porto Apgabaltiesa] (Portugāle), lai noskaidrotu, vai dalībvalsts ir tiesīga kā noziedzīgus nodarījumus kvalificēt nodarījumus, kas vērsti pret Kopienų mantiskajām interesēm gadījumā, kad Eiropas tiesību aktos paredzēts vienīgi civiltiesisks sods. Tiesa noteica, ka saskaņā ar EKL

22 — Šā sprieduma doktrīna ir atkārtota 1990. gada 10. jūlija spriedumā lietā *C-326/88 Hansen (Recueil, I-2911. lpp., 17. punkts)*, pieņemot nolēmumu par prejudiciālo jautājumu, kas uzdots Dānijā notiekošā tiesvedībā kriminālprasībā, kura uzsākta pret uzņēmēju par Padomes 1969. gada 25. marta regulas (EEK) Nr. 543/69 par dažu sociālās jomas tiesību aktu saskaņošanu attiecībā uz autotransportu (OV L 77, 49. lpp.) pārkāpumu. Spriedumā tika noteikts, ka nedz minētā regula, nedz vispārīgie Kopienų tiesību principi neliedz piemērot valsts tiesību normas, kurās paredzēts sodīt darba devēju, kura transporta līdzekļa vadītājs nav ievērojis maksimālo dienas transporta līdzekļa vadīšanas laiksposmu un atpūtas laiksposmu, ar noteikumu, ka sods atbilst tam, kas tiek paredzēts par valsts tiesību pārkāpumu, un ir samērīgs ar pārkāpuma smagumu (rezolūтивā daļa).

23 — 1988. gada 25. februāra spriedums lietā 299/86 (*Recueil, 1213. lpp.*).

24 — Lieta C-2/88 *IMM (Recueil, I-3365. lpp.)*.

25 — Lieta C-186/98 (*Recueil, I-4883. lpp.*)

10. pantu veikta iejaukšanās var ietvert krimināltiesiska rakstura pasākumus, precizējot, ka:

- ja Kopienu tiesībās nav paredzēti pasākumi, lai nodrošinātu to tiesību normu ievērošanu, valstīm ir pienākums tos paredzēt; ja tajās tie ir paredzēti, dalībvalstīm piekrīt papildu uzdevums šo tiesību normu aizsardzību pastiprināt;
- soda veida izvēle piekrīt valstu iestādēm, lai arī tam jābūt līdzvērtīgam tam, kas paredzēts par līdzīga rakstura un smaguma valsts tiesību pārkāpumiem, un turklāt jābūt efektīvam, samērīgam un preventīvam.

38. Vārdu sakot, nedz Padome, nedz tās atbalstītājas neklūdās, apgalvojot, ka judikatūrā nav skaidri atzītas Kopienas pilnvaras pieprasīt dalībvalstīm kā noziedzīgus nodarījumus kvalificēt nodarījumus, kas traucē sasniegt Līgumos izvirzītos mērķus.

39. Tādu pašu secinājumu rada arī Kopienu atvasināto tiesību vērtējums.

C — Atvasinātās tiesības

40. Padomes 1987. gada 23. jūlija regulas (EEK) Nr. 2241/87, kas nosaka konkrētus kontroles pasākumus zvejniecībai²⁶, 1. panta 2. punktā, kā arī to aizstājošās Padomes 1993. gada 12. oktobra regulas (EEK) Nr. 2847/93, ar kuru izveido kontroles sistēmu, kas piemērojama kopējai zivsaimniecības politikai²⁷, 31. panta 1. punktā soda izvēle par šo politiku regulējošo tiesību normu pārkāpumiem ir atstāta dalībvalstu ziņā. Attiecībā uz pirmo no šīm regulām šāda interpretācija ir apstiprināta 2001. gada 1. februāra spriedumā lietā Komisija/Francija²⁸, kurā tika izvērtēts, vai valsts tiesībās paredzētie administratīvie procesi un kriminālprocesi bija saderīgi ar Kopienas saistībām zivsaimniecības resursu saglabāšanas un pārvaldības jomā.

41. Savukārt Padomes 1991. gada 10. jūnija direktīvā 91/308/EEK par to, kā novērst finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtas naudas legalizēšanai (naudas atmazgāšanai)²⁹, pēc norādes uz to, ka šī parādība jāapkaro galvenokārt ar krimināltiesiskiem pasākumiem (ceturtais apsvērumš), ir vienīgi noteikts, ka dalībvalstīm jānodrošina visu noteikumu pilnīga piemērošana un jānosaka

26 — OV L 207, 1. lpp.

27 — OV L 261, 1. lpp.

28 — Lieta C-333/99 (*Recueil*, I-1025. lpp.).

29 — OV L 166, 77. lpp.

sodi par pārkāpumu (14. pants), neizslēdzot stingrākus noteikumus šādu nodarījumu novēršanai (15. pants).

konkrētos gadījumos, it īpaši, ja tiek ņemts vērā mērķis, kuram tas kalpo.

42. Padomes 2002. gada 28. novembra direktīvā 2002/90/EK, ar ko definē neatļautas ieceļošanas, tranzīta un uzturēšanās atbalstīšanu³⁰, tās tiek aicinātas piemērot "efektīvas, samērīgas un preventīvas sankcijas" ["efektīvus, samērīgus un preventīvus sodus"] par zināmu nodarījumu izdarīšanu, līdzdalību, kūdišanu un [to] izdarīšanas mēģinājumu (1.–3. pants), šo sodu krimināltiesisko raksturu precizējot Padomes 2002. gada 28. novembra pamatlēmumā 2002/946/TI³¹.

45. Tiesas izmantotais formulējums nav nejaus, jo, norādot uz soda efektivitāti, samērīgumu un preventīvo raksturu, tā netieši norāda uz pamatprasībām Kopienas tiesiskā regulējuma piemērošanai pilnībā, ņemot vērā tā pārkāpšanu. Turklāt, ņemot vērā, ka ikviens sods der diviem mērķiem, proti, vispārīgajai un speciālajai prevencijai, sodot vainīgo ar piemērotu tiesisku instrumentu un piedraudot sabiedrībai ar tāda paša veida sodu gadījumā, ja tiek izdarīts līdzīgi nosodāms nodarījums, iespējamo sodu klāstam esot ļoti plašam.

43. Dažkārt kriminālsods kļūst obligāts tāpēc, ka tas ir vienīgais, kas atbilst spriedumā lietā "*grieķu kukurūza*" izvirzītajiem nosacījumiem sodam par to, ka tam jābūt "efektīvam, samērīgam un preventīvam".

D — *Nenoteiktais juridiskais jēdziens "efektīvs, samērīgs un preventīvs sods"*

46. Dažkārt pietiek ar tā stāvokļa atjaunošanu, kāds bijis pirms pārkāpuma. Bet šīm sekām, kas, stingri ņemot, nav sods un saucas "civiltiesiska sankcija", lai sasniegtu minētos preventīvos mērķus, bieži vien ir papildus jāparedz sodi *stricto sensu*, kuru bargumam jāatšķiras atkarībā no apdraudētā tiesiskā labuma svarīguma un pārkāpuma sabiedriskā nosodījuma.

44. Šo jēdzienu aplūkojot teorētiski, tas šķiet izplūdis, bet tāpat kā visi attiecīgā veida jēdzieni tas var tikt precizēts, to piemērojot

47. Atkarībā no reakcijas barguma kriminālsodi — kas ir bargāki — ir jānosauk no administratīvajiem sodiem. Gan vieni, gan

30 — OV L 328, 17. lpp.

31 — Minēts iepriekš 15. zemsvītras piezīmē.

otri ir valsts *ius puniendi* izpausme un pakārtoti vieniem un tiem pašiem ontoloģiskajiem principiem³², tomēr otrajiem piemītošā mazākā barguma dēļ ar to uzlikšanu saistītie nodrošinājumi ir mikstāki, neskarot to — kā esmu norādījis secinājumos lietā Komisija/Grieķija³³ —, ka abos gadījumos ir jāievēro vienādi principi³⁴.

48. Šķiet, nepārprotami ir skaidrs, ka, ievērojot Padomes un dažu tās prasījumu atbilstam lietā iestājušos personu netieši norādīto, soda pasākuma izpildāmību, piemērotību un efektivitāti neviens nevar novērtēt labāk par valstu likumdevējiem. Šādu uzskatu aizstāvēju, kad, ievērojot efektivitātes principu, bija jāizlemj jautājums par noteiktu valsts procesuālo termiņu pietiekamību uz Kopie-

nu tiesību sistēmā atzītu tiesību aizstāvību vērsta prasījuma tiesību izmantošanai³⁵, lai arī ar nosacījumu, ka no šā vispārīgā noteikuma pieļaujamas atkāpes labi zināmos gadījumos³⁶, kad to izvērtējumu nepārprotami ir tiesīga veikt Kopiena.

49. Nedrīkstētu aizmirst, ka Kopienas tiesību aizsardzību nodrošināt pienākas tās iestādēm, lai arī tām nekas neliedz aicināt dalībvalstis paredzēt sodus par šo tiesību pārkāpumiem. Vienīgi tiktāl, ciktāl izvērtējumam vajadzīgās informācijas trūkuma dēļ tās nevar paredzēt vispiemērotāko atbildi, to darīt tiek uzticēts valstu likumdevējiem. *Sensu contrario*, ja "efektīva, samērīga un preventīva" soda noteikšanai vajadzīgie kritēriji ir acīmredzami, nav neviena pamatota iemesla, kas liegtu izvēli izdarīt tam, kura kompetencē ir attiecīgā joma³⁷.

32 — *Sala de lo Contencioso-Administrativo del tribunal Supremo de España* [Spānijas Augstākās tiesas Administratīvo lietu palāta] izsenis ir noliegusi jebkādu metafizisku atšķirību starp abām kategorijām. Šajā ziņā var iepazīties ar 1972. gada 9. februāra spriedumu, kas pieņemts laikā, kad Spānijas tiesību sistēmā trūka daudz tiesiskas valsts principu, un kurā šis līdzvērtīgums tika izmantots, lai administratīvu sodu uzlikšanu pakārtotu vairumam garantiju, kas pieprasītas kriminālsodiem. García de Enterría, E. un Fernández, T. R. *Curso de derecho administrativo*, II sējums, 7. izdevums, Madridē, 2000, 163. lpp., informē par administratīvo sodu piemērošanas gadījumu nepieredzētu pieaugumu ģenerāļa Primo de Riveras [*Primo de Rivera*] diktatūras, II Republikas un Franko diktatūras laikā, kad tos izmantoja kā parastu līdzekli cīņai pret politisko pretošanos.

33 — 2000. gada 4. jūlija spriedums lietā C-387/97 (*Recueil*, I-5047. lpp.).

34 — Spānijas *Tribunal Constitucional* [Konstitucionālā tiesa] uzskata, ka krimināltiesības piemērojamās procesuālās prasības ir piemērojamas administratīvā tiesvedībā, kurā tiek paredzēts sods tiktāl, ciktāl tas ir vajadzīgs, lai nodrošinātu būtiskās vērtības, uz kurām balstās tiesības uz taisnīgu tiesu [spriedumi lietās 18/1981 (1981. gada 16. jūnija *BOE* Nr. 143) un 181/1990 (1990. gada 3. decembra *BOE* Nr. 289)], ar atbilstošiem pielāgojumiem, ievērojot to īpatnības [spriedumi lietās 2/1987 (1987. gada 10. februāra *BOE* Nr. 35); 29/1989 (1989. gada 28. februāra *BOE* Nr. 50); jau minētajā 181/1990; 3/1999 (1999. gada 25. februāra *BOE* Nr. 48) un 276/2000 (2000. gada 14. decembra *BOE* Nr. 299)].

35 — Skat. secinājumus, ko sniedzu lietā C-255/00 *Grundig-Italina* (27.–29. punkts) un lietā C-30/02 *Recheio-Cash & Carry* (23.–35. punkts), kurās spriedumi pieņemti attiecīgi 2002. gada 24. septembrī (*Recueil*, I-8003. lpp.) un 2004. gada 17. jūnijā (Krājums, I-6051. lpp.).

36 — Secinājumu lietā *Grundig Italina* 27. punkts un secinājumu lietā *Recheio-Cash & Carry* 29. punkts.

37 — Personai, kurai piekrit šī kompetence, principā ir jābūt arī procesuālajai kompetencei. Somijas valdības pārstāvis tiesas sēdē uzsvēra, ka krimināltiesības nav tikai līdzeklis, ņemot vērā, ka tās ir materiālās tiesības, bet šis apgalvojums ir īri semantisks, jo kā ikviena aizliedzošā norma, krimināltiesības kalpo tālejošākam mērķim. 1992. gada 27. oktobra spriedumā lietā C-240/90 Vācija/Komisija (*Recueil*, I-5383. lpp.), balstoties uz agrākiem precedentiem, Kopienai tās kompetencē ietilpstošā jomā (lieta attiecās uz kopējo lauksaimniecības politiku) tiek atzītas tiesības paredzēt sodus, ko valsts iestādes uzliek krāpšanā vainīgajiem uzņēmējiem (11.–13. punkts).

50. Citiem vārdiem sakot, nekas neliecina par to, ka, uzskatīt kriminālsodu par samērīgu, piemēram, dzīvības apdraudējuma vai nepilngadīgo pavadīšanas gadījumā būtu nepareizi, un tādējādi, ja ar šiem pārkāpumiem aizskartās tiesiskās intereses ietilpst kādā no Kopienas mērķiem, neviens neapstrīdētu tās likumdošanas instancēm piekrietošās tiesības aicināt dalībvalstis uzsākt kriminālvajāšanu.

īpašu politiku šajā jomā³⁸, piedāvājot izmantot EK līguma 100. un 235. pantā³⁹ (jaunajā redakcijā pēc grozījumiem — EKL 94. un 308. pants) noteikto aizsardzību.

51. Tādējādi nākamais solis būtu noskaidrot, vai vides aizsardzībai, kas, ņemot vērā iepriekš 6.–9. punktā izklāstīto, neapšaubāmi ietilpst Kopienas kompetencē, ir vajadzīga krimināltiesiska aizsardzība. Šajā izvērtējumā jāietver arī process, kurā tā kļuva par Kopienas jautājumu.

53. Tiesa ņēma vērā šo ierosinājumu un noteica, ka šo jomu regulējošo tiesību normu pamats ir minētais 100. pants⁴⁰, spriedumā lietā *ADBHU*⁴¹ noteikdama, ka vides aizsardzība ir jāuzskata par “vienu no Kopienas pamatmērķiem” (13. punkts), šo domu pēc vairākiem gadiem — pēc Vienotā Eiropas Akta pieņemšanas⁴² — atkārtojot spriedumā lietā *Komisija/Dānija* (8. punkts)⁴³.

E — Vides aizsardzība Kopienā

52. Secinājumos, kas sniegti 2004. gada 30. novembrī lietā *C-6/03 Deponiezuverband Eiterköpfe*, kurā spriedums pasludināts 2005. gada 14. aprīlī, esmu norādījis uz to, ka, lai arī vide un tās aizsardzība nebija Līgumu izstrādātāju prioritāte, neilgi pēc tam Parīzē 1972. gadā notikušajā valstu un valdību vadītāju konferencē tika nolemts īstenot

38 — Šis sākotnējais tiesiskā regulējuma trūkums radīja nopietnas šaubas Kopienas vides tiesību juridiskā pamata meklējumos, ko spēju juridiskajā literatūrā aprakstīja Bravo-Ferrer Delgado, M. La determinación de la base jurídica en el derecho comunitario del medio ambiente. No: *Gaceta Jurídica*, Nr. B-92 un B-93, 1994. gada marts un aprīlis, attiecīgi 13.–20. lpp. un 5.–13. lpp. Šo jautājumu ir iztirzājis arī Gérardin, D. Les compétences respectives de la Communauté et des États membres dans le domaine de l'environnement: base juridique, subsidiarité et proportionnalité. No: *Le droit communautaire de l'environnement. Mise en œuvre et perspectives*, Parīze, 1998, 33.–55. lpp.

39 — 100. pants atklājās kā līdzeklis kopējā tirgus izveidi un darbību tieši skaršu tiesību normu saskaņošanai, un 235. pants, kas ir plašāks, bija pamats Līgumā īpaši nenorādītu Kopienas mērķu sasniegšanai vajadzīgajiem pasākumiem.

40 — 1980. gada 18. marta spriedumā lietā 91/79 *Komisija/Itālija* (*Recueil*, 1099. lpp., 8. punkts) ir noteikts, ka nebūt nav izslēgts, ka vides tiesību normas var tikt balstītas uz EK līguma 100. panta, ņemot vērā, ka šāda veida noteikumi var apgrūtināt uzņēmumus, uz kuriem tie attiecas, un, netiekot saskaņotiem valstu tiesību aktiem šajā jomā, tikuši jūtami kropļoti konkurence.

41 — 1985. gada 7. februāra spriedums lietā 240/83 (*Recueil*, 531. lpp.).

42 — OV 1987, L 169, 1. lpp.

43 — 1988. gada 20. septembra spriedums lietā 302/86 (*Recueil*, 4607. lpp.).

54. Ar minēto Vienoto Eiropas Aktu EK līgumā tika iekļauta īpaša sadaļa [par vidi] — VII sadaļa (pašreiz — XIX sadaļa)⁴⁴, kas ietver 130.r pantu un 130.s pantu (jaunajā redakcijā pēc grozījumiem — EKL 174. un 175. pants), un 130.t pantu (jaunajā redakcijā pēc grozījumiem — EKL 176. pants), kam klāt vēl ir 100.a panta 3. punkts (jaunajā redakcijā pēc grozījumiem — EKL 95. panta 3. punkts), kas Komisijai uzliek pienākumu 1. punktā paredzētajos priekšlikumos ievērot vajadzību nodrošināt vides “augstu aizsardzības līmeni”.

55. Saskaņā ar jauno pieeju vides aizsardzība nokļuva Kopienu darbības uzmanības centrā, to iedvesmojot un vadot, kā uz to norādīts spriedumā lietā Komisija/Padome (22.–24. punkts)⁴⁵, līdz ar LES parakstīšanu Māstrihtā tā kļuva par Kopienas mērķi.

56. Patlaban vides aizsardzības un uzlabošanas augstas pakāpes panākšana un dzīves kvalitātes paaugstināšana ir apstiprināti Kopienas mērķi (EKL 2. pants), kam vajadzīga īpaša rīcība [EKL 3. panta 1. punkta l) apakšpunkts]. Turklāt, “nosakot un īstenojot Kopienas politiku un darbības, kas minētas 3. pantā, tajās jāparedz [tās] aizsardzības prasības, lai veicinātu noturīgu [ilgtspējīgu] attīstību” (EKL 6. pants). Šis

rūpes tiek paustas arī tādos citos Līguma priekšrakstos kā jau minētais EKL 95. pants vai EKL 161. pants, kurā paredzēta Kohēzijas fonda izveide, lai sniegtu “finansiālu atbalstu projektiem vides jomā”.

57. Vides saglabāšana ir pavērusi iespējas tiesību aktos nostiprināt tādas principus kā piesardzības un preventīvas darbības principi (EKL 174. panta 2. punkta pirmā daļa), kas raksturīgi plašām Kopienu tiesību jomām, kur daba, dzīvība un personu drošība tehnoloģiskajam un rūpnieciskajam progresam piemītošo draudu globalizācijas rezultātā iegūst universālu nozīmi⁴⁶.

58. Šī nostāja tiek saglabāta arī Līgumā par Konstitūciju Eiropai⁴⁷. Ar EKL 2. pantu pamatotajā II-97. pantā ir noteikts, ka “augstam vides aizsardzības līmenim un vides kvalitātei jābūt integrētai Savienības politikā un jābūt nodrošinātai saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības principu”; III-119. pants

44 — VII sadaļa tika iekļauta Līguma trešajā daļā ar Vienotā Eiropas Akta 25. pantu, un 100.a pants — ar 18. pantu. Līdz ar LES (G 28. pantu) tas kļuva par XVI sadaļu.

45 — 1991. gada 11. jūnija spriedums lietā C-300/89 (*Recueil*, I-2867. lpp.).

46 — Par piesardzības principu skat. González-Vaqué, L. La definición del contenido y ámbito de aplicación del principio de precaución en el derecho comunitario. No: *Gaceta Jurídica de la Unión Europea*, Nr. 221, 2002. gada septembris/oktobris, 4.–20. lpp. Skat. arī manu traktātu *El desarrollo comunitario del principio de precaución*, kas ir publicēšanas stadijā.

47 — OV C 310, 1. lpp.; Līgums parakstīts 2004. gada 29. oktobrī (spēkā stāšanās paredzēta 2006. gada 1. novembrī, ja to ratificēs dalībvalstis).

atgādina EKL 6. panta redakciju. Savukārt III-233. un III-234. panta noteikumi būtībā atveido EKL 174.–176. pantu.

59. Tādējādi nav šaubu par to, ka — tā, kā to jau esmu norādījis šo secinājumu 51. punktā — “vide” ietilpst Kopienas kompetencē, kļūdamā arī par tiesisku labumu, kura aizsardzība iedvesmo arī citas politikas; aizsargājoša darbība, kuru turklāt var uzskatīt par Kopienas [tiesību] sistēmas būtisku mērķi.

60. Rūpes par vidi nav raksturīgas Eiropai vien un ir kļuvušas globālas.

F — “Vides politikas” globalizācija

61. Atbildes, lai cīnītos pret ekosistēmu un dzīvības pastāvīgo pasliktināšanos uz planētas, tiek meklētas virknē starptautisku paktu un nolikumu.

62. Piemērs tam ir process, kas norisinās Apvienotajās Nācijās⁴⁸ kopš 1972. gada no

5. līdz 16. jūnijam Stokholmā notikušās konferences un ko raksturo ievērojami pagriezienu punkti. Minētā sanāksme kļuva par ievērojamu notikumu, piesaistot pasaules uzmanību vides stāvokļa nopietnībai ar Deklarāciju par cilvēka dzīves vidi (*Declaration on Human Environment*), kurā noteikti 26 principi dabas resursu saglabāšanai.

63. 1982. gada Pasaules dabas hartā [*World Charter for Nature*]⁴⁹ tika turpināts noteiktais kurss, apņemšanos pārvēršot rīcības vadlīnijās un to iekļaujot valstu tiesību sistēmās.

64. Izšķirošo impulsu sniedza Riodežaneiro deklarācija, ko pieņēma valdības, kas piedalījās šajā Brazīlijas pilsētā 1992. gada jūnijā notikušajā Apvienoto Nāciju Organizācijas Vides un attīstības konferencē. Tās rašanās konteksta svarīgums un tās pieņemšanai panāktā plašā vienprātība to padara par īpaši svarīgu kā vispārēju vienošanos, kas izriet no vispārīgas apziņas, kuru pamato vajadzība saglabāt planētu nākamajām paaudzēm.

48 — Tajā procesā sākumpunkts bija Vispārējā cilvēktiesību deklarācija [ko Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālā Asambleja 1948. gada 10. decembrī pasludināja ar Rezolūciju Nr. 217 A (III)] tiklāt, ciktāl tajā pasludinātas tiesības uz tādu dzīves līmeni, kas nepieciešams veselības uzturēšanai un labklājībai (25. panta 1. punkts). Tālejošākajā Starptautiskajā paktā par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām [ko leprīekš minētā Ģenerālā Asambleja pieņēmusi ar 1966. gada 16. decembra rezolūciju Nr. 2200 A (XXI)], kas stājās spēkā 1976. gada 3. janvārī, ir norāde uz prasību uzlabot vidi kā uz vienu no personas pienācīgas attīstības vajadzībām (12. panta 2. punkta b) apakšpunkts)].

49 — Šī harta tika pieņemta ar 1982. gada 28. oktobra rezolūciju 37/77.

65. 1992. gada Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām un 1997. gada Kioto protokols, ar kuru tā tiek īstenota attiecībā uz siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju samazināšanu⁵⁰, ir divi nākamie svarīgie posmi šajā neatgriezeniskajā procesā, kas ietver arī Protokolu par bioloģisko drošību, kurš 2000. gada 28. janvārī Monreālā tika parakstīts arī no Riodežaneiro galotņu tikšanās izrietošās Konvencijas par bioloģisko daudzveidību parakstītāju konferencē.

G — *Tiesības uz piemērotu vidi un sabiedriskā atbildība par tās saglabāšanu*

66. EK līgumā izmantotie jēdzieni “noturīga [ilgtspējīga] attīstība” un “dzīves kvalitāte” šķiet esam cieši saistīti ar jēdzienu “vide”, norādot uz subjektīvu dimensiju, ko nevar neņemt vērā, runājot par tās aizsardzību un uzlabošanu. Ģeofiziskajā kontekstā, ko veido mūsu dabiskā vide, dzīves kvalitāte tiek garantēta kā pilsoņa tiesības, kas izriet no dažādiem faktoriem, no kuriem daži ir fiziski

(resursu racionāla izmantošana un ilgtspējīga attīstība), citiem savukārt esot drīzāk intelektuāliem (progress un kultūras attīstība). Līdz ar eksistencei pietiekamā kvantitatīvā sliekšņa pārvarēšanu jāpanāk kvalitātes ziņā cienīga dzīve⁵¹.

67. Tādējādi tiesības baudīt pienācīgu vidi rodas ne gluži indivīdam kā tādām, bet gan kā tās sabiedrības loceklim, ar kuru viņam ir kopīgas sociāla rakstura intereses⁵². Apstrīdētā Pamatlēmuma pieņemšanas laikā tas ir atzīts vairākās Kopienas dalībvalstu konstitūcijās⁵³. Tā Vācijas Federatīvās Republikas Pamatlikuma⁵⁴ 20.a pantā noteikts, ka “uz-

51 — De Mendizábal Allende, R. Pasado, presente y futuro de la jurisdicción contencioso-administrativa. No: *Actualidad Administrativa*, Nr. 19, 1994, 289. lpp. Loperena Rota, D. Los derechos al medio ambiente adecuado y a su protección, no: *Revista Electrónica de Derecho Ambiental*, Nr. 3, 1999. gada novembris, norāda, ka pienācīga vide ir nevis sociālās attīstības rezultāts, bet gan tās pastāvēšanas priekšnosacījums, ar cilvēka dzīvi saistītas tiesības, bez kurām nav nedz cilvēces, nedz sabiedrības, nedz tiesību.

52 — Šī parādība procesuāli izpaužas prasījuma tiesību piešķiršanā personām, kam piekrit “izklīdētas tiesības”, proti, plašas tiesības, kas piekrit sastāva ziņā skaidri nenoteiktām grupām, kuras parasti ir anonīmas un nenoteiktas, lai arī ar grūtībām nosakāmas. Šis līdzeklis, kas ir izrādījies noderīgs patērētāju un [gaļa]lietotāju tiesībaizsardzībā, anglosakšu tiesībās izpaužas tā saucamajās *class actions* [grupas prasībās], kas nodrošina risinājumu gadījumos, kad aizskartas daudzu personu intereses, tādējādi, ka tās gaitā patstāvīgi un bez īpaša formāla pilnvarojuma var celt prasījumus kopīgu interešu aizstāvībai, radot sekas attiecībā uz visiem.

53 — Velasco Caballero, F. Protección del medio ambiente en el constitucionalismo europeo. No: *Noticias de la Unión Europea*, Nr. 190, 2000. gada novembris, 183.–190. lpp.

54 — *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*, ko 1949. gada 23. maijā Reinzenes pilsētā Bonnā pieņēma Parlamentārā padome (*Parlamentarischer Rat*).

50 — Kioto protokols Kopienā transponēts ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 13. oktobra direktīvu 2003/87/EK, ar kuru nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai Kopienā un groza Padomes direktīvu 96/61/EK (OV L 275, 32. lpp.).

*nemdamās atbildību pret nākamajām paaudzēm*⁵⁵, valsts aizsargā arī dzīves dabiskos apstākļus konstitucionālās kārtības ietvaros". Spānijā sociālo un saimniecisko politiku nosakošo principu starpā Konstitūcijas 45. pantā⁵⁶ ir atzītas ikviena tiesības "baudīt personas attīstībai piemērotu vidi"⁵⁷. Līdzīgs formulējums atrodams Portugāles Republikas Konstitūcijas⁵⁸ 66. panta 1. punktā. Zviedrijā 1994. gada 24. novembra Likuma⁵⁹ par grozījumu izdarīšanu Konstitūcijā II sadaļas 18. panta trešajā punktā atkārtoti norādīts uz tiesībām uz dabu.

rūpēs par dabu un daudzveidību, kā arī par vidi (20. pants), savukārt Grieķijas Konstitūcijā (24. panta 1. punkts)⁶¹, Nīderlandes Konstitūcijā (21. pants)⁶² un Portugāles Konstitūcijā [9. panta e) punkts] tās saglabāšanas pienākums tiek uzlikts valsts iestādēm. Itālijā Konstitūcijas 9. panta 2. punktā⁶³ paredzētais Republikas pienākums saglabāt ainavu ir ticis paplašināts, lai ietvertu arī uzraudzību pār vidi un teritoriju⁶⁴.

68. Šīs tiesības papildina tām atbilstīgie valsts iestāžu pienākumi. Ar Bonnas Pamatlikumā noteikto jau esam iepazinušies. Spānijas Konstitūcijas 45. panta 2. punktā valsts iestādēm tiek likts uzraudzīt dabas resursu racionālu izmantošanu, "lai aizsargātu un uzlabotu dzīves kvalitāti, aizsargātu un atjaunotu vidi ar vajadzīgo sabiedriskās solidaritātes atbalstu". Tādā pašā veidā Somijas Konstitūcijā⁶⁰ norādīts uz kopīgo atbildību

69. Šo rūpu par vidi subjektīvā dimensija ir netieši paredzēta Eiropas Savienībā, kuras 2000. gada 7. decembra Pamattiesību hartā⁶⁵, preambulā, nosakot, ka Savienība balstās uz nedalāmām, universālām vērtībām — cilvēka cieņu, brīvību, vienlīdzību un solidaritāti, solidaritātei veltītajā sadaļā līdz ar sociālajām tiesībām ietverta norma, kurā paskaidrots, ka augstam vides aizsardzības līmenim un vides kvalitātei jābūt integrētiem Savienības politikā un jābūt nodrošinātiem saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības principu

55 — Izcēlums — mans.

56 — Ratificēta 1978. gada 6. decembra referendūmā (1978. gada 29. decembra BOE Nr. 311-1).

57 — Spānijas Konstitucionālā tiesa ir uzsvērusi, ka šī tiesību norma atspoguļo ekoloģiskās rūpes, kas pēdējo desmitgažu laikā radušās plašās [sabiedriskās] domas jomās, tiekot ietvertām arī virknē starptautisku dokumentu [1982. gada 4. novembra spriedums lietā 64/1982 (1982. gada 22. oktobra BOE Nr. 296)].

58 — Pieņemta Konstitucionālās sapulces 1976. gada 2. aprīļa plenārsēdē.

59 — *Lag om ändring i regeringsformen*, publicēts *Svenks Författningssamling* (tiesību aktu krājums) 1994. gada 16. decembrī.

60 — Šis Pamatlikums, kas aizstāja 1919. gada Pamatlikumu, stājās spēkā 2000. gada 1. martā (*Suomen Perustuslaki* 731/1999).

61 — Grieķijas Konstitūcija, kuru 1975. gada 9. jūnijā pieņēma Konstitūcijas pārskatīšanas-V palāta.

62 — Nīderlandes [Karalistes] Pamatlikums 1983. gada 19. janvārī pārskatītajā redakcijā (*Staatsblad*, Nr. 15.-51).

63 — 1947. gada 27. decembra Itālijas Republikas Konstitūcija.

64 — Merusi, F. *Comentario della Costituzione*, Roma/Bolona, 1975, 445. lpp., un Cavallo, B. *Profilo amministrativo della tutela dell'ambiente: il bene ambientale tra tutela del paesaggio e gestione del territorio*. No: *Rivista Trimestrale di Diritto Pubblico*, 2 (1990), 412. lpp.

65 — OV C 364, 1. lpp.

(37. pants). Šis noteikums, kā jau esmu norādījis, ietilpst Līgumā par Konstitūciju Eiropai (II-97. pants).

spriedumā lietā *Guerra* u.c. pret Itāliju⁶⁹ tika nospriests, ka, neesot oficiālai informācijai par pilsoņu atbilstošu reakciju uz piesārņojuma izplūdēm no tuvējās ražotnes, tiek pārkāptas minētās pamattiesības (60. punkts).

70. Nevēlos pabeigt šā jautājuma iztirzāšanu, neuzsverot, ka neatkarīgi no tā, kā tiesības baudīt pienācīgu [dabas] vidi ir formulētas⁶⁶, to saistība ar dažu pamattiesību būtību ir viegli saskatāma. Šo ideju pietiekami apstiprina divi Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi. 1994. gada 9. decembra spriedumā lietā *López Ostra* pret Spāniju⁶⁷ tika atzīts par acīmredzamu, ka smagi nodarījumi pret vidi var ietekmēt personas labklājību, liedzot viņai lietot savu mājvietu un tādējādi aizskarot viņas privāto un ģimenes dzīvi (51. punkts)⁶⁸. 1998. gada 19. februāra

H — *Krimināltiesiska atbilde uz smagiem nodarījumiem pret vidi*

66 — Jordano Fraga, J. *La protección del derecho a un medio ambiente adecuado*, izdevniecība *José María Bosch, S.A.*, Barselona, 1995, aplūko dažādas juridiskajā literatūrā rodas nāstājas jautājumā par šo tiesību raksturojumu (453.–499. lpp.). Klasifikācijā, ko piedāvā Vasak, K. *Le droit international de droits de l'homme*, 1972, tā pieder solidaritātes jeb trešās paaudzes cilvēktiesībām.

67 — Lieta 41/1993/436/515 (Sērija A, 303-C, 55. lpp.). 2004. gada 16. novembra spriedums lietā *Moreno Gómez* pret Spāniju (prasība Nr. 4143/02), ir pamatots līdzīgi.

68 — Huelin, J. Intimidad personal y familiar, domicilio y medio ambiente, no: *Perfiles del derecho constitucional a la vida privada y familiar*, Consejo General del Poder Judicial, Madride, 1996, 257.–273. lpp., uzskata, ka šis neapšaubāmais devīņu Eiropas Cilvēktiesību tiesas sastāvā attiecīgajā gadījumā ietilpstošo tiesnešu apgalvojums ir ļoti svarīgs; tas nozīmē, ka, ņemot vērā lietas faktiskos apstākļus, ar varas iestāžu pasivtāti tādu situāciju novēršanā, kurās viena, vairākas vai daudzas personas savās mājvietās cieš no ūdens un citu atkritumu attīrīšanas stacijas radītām sliktām smakām, dūmu izplūdēm un atkārtotiem trokšņiem, kas, lai arī smagi nekaitējot viņu veselībai, pasliktina viņu dzīves kvalitāti, iespējami tiek pārkāpts Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. pants. Šis Strasbūras tiesas [Eiropas Cilvēktiesību tiesas] konstatējums tika pasludināts 1990. gada 21. februāra spriedumā lietā *Powell un Rainer* pret Apvienoto Karalisti (lieta 3/1989/163/219, Sērija A, 172. lpp.), kurā tika noteikts, ka lidostu izmantojošu lidaparātu radīts trokšnis tiktāl, ciktāl tas pasliktina dzīves kvalitāti un tiesības uz mājokli, rada pienākumu ņemt vērā Konvencijas 8. pantu (40. punkts).

71. Aprakstītā aina skaidri ilustrē tā saucamās “ekoloģiskās apziņas” pēdējo desmitgažu laikā iegūto nozīmi. Nedz faktiskais, nedz iespējamais cilvēka darbības rezultātā ekosistēmās izraisīto izmaiņu apjoms nav skaidri zināms, bet ir nojaušama tās spēja pasliktināt vai padarīt neiespējamu dzīvi uz zemes. Apstākļi, ka cilvēce un tās uzbrukumi dabai apdraud tās pašas kā sugas dzīvotspēju, ir veicinājis neatliekamību, ar kādu jāpieņem uzvedības normas un jāīsteno “vides ētika”, kas vērsta uz saskanīgu cilvēces integrēšanu savā izplatības vidē.

69 — Lieta 116/1996/735/932, *Recueil des arrêts et décisions*, 1998-I.

72. Valstis izmanto krimināllikumus kā galējo *ratio*, lai aizsargātos pret līdzāspastāvēšanu nodrošinošo vērtību apdraudējumu, pēdējā laikā ķeroties pie kriminālatbildības noteikšanas par konkrētiem [dabisko] vidi pasliktinošiem nodarījumiem⁷⁰. Tiecoties panākt augstu vides aizsardzības un uzlabošanas pakāpi un dzīves kvalitātes paaugstināšanu (EKL 2. pants), šķiet loģiski uzskatīt, ka Kopienu tiesībās, piešķirot iestādēm pilnvaras šo mērķu sasniegšanai, zināmos gadījumos jāizmanto kriminālsods kā vienīgā "efektīvā, samērīgā un preventīvā" atbilde.

74. Administratīvi pasākumi, lai arī bieži vien būdami pietiekami, nenodrošina pienācīgu aizsardzību visos smagu zaudējumu gadījumos. Turpretim kriminālsods ir papildu spiediens, kas diezgan daudzus gadījumos spēj nodrošināt prasību ievērošanu un likumisku aizliegumu īstenošanu attiecībā uz videi ļoti kaitīgu darbību. Ekoloģijas iekļaušana krimināllikumos līdz ar centieniem pastiprināt vispārējās prevencijas iedarbīgumu ir vērsta arī uz sabiedriskās apziņas vairošanu jautājumā par dabas apdraudējumu sociālo "kaitīgumu", atkārtoti apstiprinot vides tiesisko interešu atzišanu par patstāvīgām tiesībām, kas līdzvērtīgas krimināltiesībās tradicionāli aizsargātajām vērtībām⁷². Nedrīkstētu aizmirst kriminālsoda ētisko dimensiju: nodarījumu atzīstot par kriminālsodamu, tiek atzīts, ka tas pelna visbargāko nopelumu, būdams pretrunā tiesību sistēmas pamatprincipiem.

73. Juridiskajā literatūrā ir radusies zināma vienprātība jautājumā par to, ka ekosistēmas uzskatāmas par īpaši svarīgu tiesisku labumu, kura aizsardzība ir īpaši svarīga pašas cilvēces pastāvēšanai, un tādējādi to saglabāšana un uzturēšana pilnībā attaisno īpašu krimināltiesisku iejaukšanos⁷¹.

75. Tādējādi, ņemot vērā tās judikatūras būtību, ar kuru Kopienai tiek piešķirtas soda noteikšanas tiesības ar spēju saskaņot valstu tiesību aktus, neatlaidību, ar kādu Kopiena uzņemas kompetenci vides aizsardzības jomā⁷³, un vides vērtību svarīgumu vai

70 — Spānijas Konstitūcijas 45. panta 3. punktā paredzēta kriminālatbildība par nodarījumiem pret vidi. Pamatodamās uz šo noteikumu, [Spānijas] Augstākās tiesas Otrā palāta noliedza, ka tās aizsardzībā krimināltiesībām ir tikai papildu un pakārtota nozīme, salīdzinot ar administratīvajām tiesībām (2001. gada 29. septembra spriedums kasācijas sūdzībā 604/2000).

71 — De la Mata Barranco, N. Derecho comunitario y derecho estatal en la tutela penal del ambiente. No: *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, 02-04 (2000). Skat. arī De la Cuesta Aguado, P. M. ¿Intervención penal para la protección del medio ambiente? No: *Revista penal on line* (www.geocities.com/icapda/ambiente.htm).

72 — De la Mata Barranco, N. iepriekš minētajā darbā pauž noderīgas pārdomas šajā jautājumā. Savukārt Schmalenberg, F. *Ein europäisches Umweltstrafrecht: Anforderungen und Umsetzungsprobleme unter Berücksichtigung des Richtlinienvorschlages KOM (2001) 139 endg.*, Berlīne, 2004, 32. lpp., apgalvo, ka ar administratīvo atbildību šajā jomā netiek nodrošināts tāds pats rezultāts kā ar krimināltiesisko.

73 — Kopienas kompetenču plašums šajā jomā secināms, lasot Padomes direktīvas par vides krimināltiesisko aizsardzību priekšlikuma pielikumu.

vārīgumu, rodami pietiekami iemesli, lai atzītu Kopienas tiesības prasīt no dalībvalstīm paredzēt krimināltiesisku atbildību par zināmiem plānētai kaitīgiem nodarījumiem⁷⁴.

76. Padome un personas, kas iestājušās lietā tās prasījumu atbalstam, šo uzskatu noliedz, apgalvodamas, ka tādejādi tiekot aizskarta valstu suverenitāte. To iebildums man šķiet esam nepamatots. Vispirms jāatgādina, kā tas

noteikts spriedumā lietā *Van Gend & Loos*⁷⁵, ka Kopiena ir jauna tiesību sistēma, kurai par labu dalībvalstis ir ierobežojušas savas tiesības, un tādejādi "suverenitātes" arguments diskusiju nepapildina pat tad, ja runa ir par krimināltiesībām. To uzskatāmi apliecina apstākļi, ka Kopienas tiesībās ir atcelta kriminālatbildība par virkni nodarījumu, kas par noziedzīgiem atzīti valstu krimināllikumos, bet šī "iejaukšanās" nevienam nav satraukusi⁷⁶. Šajā sakarā varētu atgādināt virkni vispārzināmu gadījumu, kuros valstu likumdošanas kompetences Kopienas tiesībās ir ierobežotas ne tikai krimināltiesiskā ziņā: šai ziņā divi ļoti piemēri ir nodokļu tiesības un procesuālās tiesības.

74 — 1979. gada 25. oktobrī Parmas Universitātē organizētajā simpozijā par attiecībām starp Kopienas tiesībām un krimināltiesībām Hartley, T. C. neapšaubīja Kopienas tiesību spēju uzlikt dalībvalstīm pienākumu paredzēt kriminālsodus (*L'impact du droit communautaire sur le procès pénal*, No: *Droit communautaire et droit pénal*, izdevniecība *Grüffrè*, Milāna, 1981, 33., 47. un 48. lpp.). Labs piemērs tam ir rodams EK Tiesas Statūtu 30. pantā, saskaņā ar kuru liecinieku vai ekspertu zvēresta pārkāpumi tiesvedībā Kopienas tiesā kvalificējami kā noziedzīgs nodarījums. Dannecker, G. *Evolución del derecho penal y sancionador comunitario*, Madrid, Marcial Pons, 2001, 58. lpp., pievērš uzmanību vairāku autoru viedoklim par to, ka apstākļi, ka Eiropas Kopienai trūkst krimināltiesību kompetences, neliecina par tās nespēju dot rīkojumus, lai par noteiktiem nodarījumiem tiktu paredzēti kriminālsodi. Stortini, L. *L'environnement: des éléments de droit pénal dans la législation européenne*, no: *Les nouveaux droits de l'homme en Europe*, 1999, 268. un 269. lpp., apgalvo, ka vides istenas pārnacionālas aizsardzības nodrošināšanai valstīm jābūt pienākumam izmantot kopīgu modeli. No plašāka redzes viedokļa Grasso, G. *Comunidades Europeas y derecho penal. Las relaciones entre el ordenamiento comunitario y los sistemas penales de los Estados miembros*, no: *Universidad de Castilla-La Mancha [Kastilijas-Lamančas Universitātes]* un EKOPB [Eiropas Kopienas Oficiālo publikāciju biroja] kopīgā izdevuma, 1993, 198. un turpm. lpp., uzskata, ka Kopienas iestādes var likt dalībvalstīm izvēlēties krimināltiesisku risinājumu. Biancarelli, J. *Le droit communautaire et le droit pénal*, 1993. gada 21. jūnija izdevumā *Les lundis du droit communautaire*, pieņem, ka Kopienai ir jānodrošina valstis kā noziedzīgu nodarījumus kvalificēto noteiktu nodarījumus, ar kuriem tiek pārkāptas tās pamatvērtības. Teorētiskā Nīderlandes valdība atbalsta šo uzskatu, savu rakstveida apsvērumu 15. punktā norādot, ka Kopiena var prasīt dalībvalstīm paredzēt kriminālsodus par noteiktiem nodarījumiem, ja vien tas ir nepieciešams, lai aizsargātu EK līguma materiālo tiesību normas, bet faktiski šis piekrit Padomei, jo uzskata, ka vides politikā kriminālsods nav vajadzīgs (16. punkts).

77. Šī diskusija rada vēl citu jautājumu, kas skar ne tik daudz [dalīb]valstis kā to pilsoņus: viņu tiesības uz to, ka noziedzīgus nodarījumu-

75 — 1963. gada 5. februāra spriedums lietā 26/62 (*Recueil*, 3. lpp.).

76 — 74. zemsēdzes piezīmē minētajā simpozijā Olmi, G. norādīja, ka Kopienas tiesībās var pieprasīt kriminālatbildību paredzēto valsts tiesību normu atcelšanu (*La sanction des infractions au droit communautaire*, No: *Droit communautaire et droit pénal*, izdevniecība *Grüffrè*, Milāna, 1981, 67. lpp.). Ar 1995. gada 23. februāra spriedumu apvienotajās lietās C-358/93 un C-416/93 *Bordessa u.c.* (*Recueil*, I-361. lpp.) no krimināllikumiem tika izņemta monēta, banknošu un čeku izvešana, iepriekš nesāņemot atļauju. Jāatgādina, ka iepriekš minētajā spriedumā lietā *Casati*, atzīstot, ka krimināltiesību tiesiskais regulējums un kriminālprocesa normu noteikšana piekrit dalībvalstīm, tika precizēts, ka tās nevar ļaunprātīgi izmantot šīs normas, lai radītu šķēršļus Līguma mērķu sasniegšanai (27. punkts), tādejādi, kā tas norādīts 1978. gada 16. februāra spriedumā lietā 88/77 *Schonenberg u.c.* (*Recueil*, 473. lpp., 16. punkts) un 1981. gada 16. decembra spriedumā lietā 269/80 *Tymen* (*Recueil*, 3079. lpp., 16. punkts), sods, kas noteikts saskaņā ar valsts tiesību aktu, kurš nav saderīgs ar Kopienas tiesībām, savukārt būtu nesaderīgs ar pašām Eiropas tiesībām. Visbeidzot, kā noteikts 1989. gada 2. februāra spriedumā lietā 86/87 *Cowan* (*Recueil*, 195. lpp., 19. punkts), šī tiesību sistēma ierobežo valstu iestādes, kuru tiesību, tostarp krimināltiesību, normas nevar ierobežot Līguma pamatbrīvības. Zuleeg, M. *Der Beitrag des Strafrechts zur europäischen Integration*, no: *Juristenzeitung*, 1992, 762. lpp., atsaucas uz šo pēdējo spriedumu, lai atspēkotu domu, ka krimināltiesības ietilpst "ekskluzīvā" valstu suverenitātē.

mus nosaka demokrātiski ievēlēti pārstāvji, šādi juridiski izsakot krimināltiesību likumības principu tā duālajā izpausmē — materiāltiesiski, — nodarījumam tiekot paredzētam tiesību aktos, un procesuāli — kas izpaužas kā pilnīga tiesību nodrošināšana par labu likumdošanas varas orgānam. Saskaņā ar šo viedokli, ko atbalstu, netiek pārkāpts noteikums *nullum crimen sine lege*, jo saskaņošanai Kopienas līmenī vajadzīga valstu parlamentu iekļaušanās, lai ārējus noteikumus pilnībā transponētu savā tiesību sistēmā⁷⁷.

79. Varētu iebilst, ka sadarbībai krimināllietās esot ietvertai trešajā pilārā, jebkurai, tostarp Kopienas ierosmei šajā jomā jābūt saskaņā ar LES VI sadaļu, bet šim silogīsmam trūkst pamatpremisas.

80. LES 29. pantā paredzēta saskaņota darbība noziedzības novēršanā un apkarošanā trīs veidos. Pirmais izpaužas policijas un tiesu iestāžu sadarbībā, savukārt pēdējais ir vērsts uz tiesību aktu tuvināšanu "saskaņā ar 31. panta e) punkta noteikumiem", kur noteikts pakāpeniski paredzēt pasākumus, kas nosaka minimālus standartus [obligāto prasību minimumu] attiecībā uz "noziedzīgu darbību [noziedzīgu nodarījumu] elementiem un sodiem, ko piemēro tādās jomās kā organizētā noziedzība, terorisms un narkotiku nelegāla tirdzniecība". Tādējādi, kā jau minēju⁷⁸, Eiropas Savienībai ir nevis "vispārēja kompetence" 34. panta 2. punkta b) apakšpunktā minēto pamatlēmumu veidā saskaņot dalībvalstu krimināltiesības, bet gan ierobežotas pilnvaras saistībā ar noteiktiem starpvalstu mēroga noziegumiem.

81. Trešajā pilārā paredzēta policijas un tiesu iestāžu operatīva savstarpēja palīdzība noziedzības efektīvākai apkarošanai, bet tiesību aktu tuvināšana, kas ir plašāka par sadarbības jēdzienu un ar kuru tiek sperts

77 — Grasso, G., iepriekš minētā darba 218. lpp., uzskata, ka, ja valstu likumdevēji vēlētos noraidīt Kopienas normas, tiktu celtas atbilstošas prasības par pienākumu neizpildīti, bet nevis veikta neatbilstošo valsts tiesību normu aizstāšana ar Kopienas normām. Eisele, J., *Einflussnahme auf nationales Strafrecht durch Richtliniengebung der Europäischen Gemeinschaft*, no: *Juristenzeitung*, 2001, 1160. lpp., uzskata, ka krimināltiesību normas, kas izriet no direktīvas transponēšanas, tiek pieņemtas katras dalībvalsts suverēni noteiktajā kārtībā un tādēļ esot pietiekami legītimas no demokrātiskā viedokļa.

78 — Skat. 15. zemsvītras piezīmi.

patatīgāks solis integrācijas virzienā, apro-
bežojas ar elementiem, kas, “klūdami starp-
tautiski”, pelna vienveidīgu atbildi.

Kopiena, lai nodrošinātu savu darbību šajā
jomā, var likt dalībvalstīm to izmantot, bet,
manuprāt, tā nav tiesīga darīt neko vairāk. Šis
apgalvojums ir balstīts gan uz šīs tiesības
atzīstošās judikatūras pamatprincipiem, gan
uz Kopienai vides jautājumos piekrietošās
kompetences raksturu.

82. Gluži tāpat kā Kopienai nav vispārējas
kompetences krimināltiesību jomā, tai trūkst
arī trešā pīlāra “dabiska[s] spēja[s]”, kas kā
gravitācijas spēks pievelk visus šā veida
jautājumus, kuri rodas Savienībā. Risinājums
jārod citādi, nekā tas ir norādīts judikatūrā,
paredzot tiesības noteikt sodu par Kopienu
tiesību sistēmas pārkāpumiem.

*I — Kopienu tiesību efektivitātei vajadzīgs
vienīgi, lai sods būtu krimināltiesisks*

83. Padomes un dalībvalstu izvirzītajiem
iebildumiem esot atspēkoti, argumentāci-
jai jāvirzās uz priekšu. Novēršoties no
pamatojumiem par labu saskaņotai atbildei,
tā kā saskaņošanas priekšrocības⁷⁹ netiek
apstrīdētas⁸⁰, ir jāprecizē tās apjoms. Kā
esam pārliecinājušies, mērķis ir “efektīvi,
samērīgi un preventīvi” sodīt par smagiem
Kopienas vides politikas pārkāpumiem; kri-
minālsods šim prasībām atbilst, un tādējādi

84. Tiesības noteikt civiltiesiskus, adminis-
tratīvus vai kriminālsodus ir klasificējamās kā
instrumentāla kompetence⁸¹, kas kalpo Ko-
pienu tiesību efektivitātei⁸². Gadījumos, kad
šīs tiesību sistēmas integritātei vajadzīgs
labošanas aspekts, dalībvalstīm ir jānosaka
šim mērķim vajadzīgie mehānismi, kuru
raksturs jānosaka Kopienai, ja vien tā spēj
izvērtēt to noderīgumu noteiktā mērķa
sasniegšanai, pretējā gadījumā šim uzdevu-
mam piekritot valstu likumdevējiem. Attie-
cībā uz vidi šķiet esam skaidrs, ka atbilde uz

79 — Grasso, G. tās izklāsta iepriekš minētā darba 223. un 224. lpp.
Appel, I. *Kompetenzen der Europäischen Gemeinschaft zur
Überwachung und sanktionsrechtlichen Ausgestaltung des
Lebensmittelstrafrechts und Verwaltungssanktionen in der
Europäischen Union*, Trire, 1994, 165. lpp., uzskata, ka
Eiropas integrācijas procesa turpināšanai vajadzīgo uzticēša-
nos nodrošinātu tikai vienveidīga kriminālatbildības noteik-
šana.

80 — Gan Savienības Padome, gan Komisija apstiprina vajadzību
pēc saskaņotas atbildes krimināltiesībās.

81 — Vācu juridiskajā literatūrā pastāv uzskats, ka pilnvaras
pieņemt krimināltiesiska rakstura direktīvu par vidi esot
EKĻ 175. panta “papildinājums”. Tā Schmaleberg, F.,
iepriekš minētā darba 29. lpp.; Vogel, J., iepriekš 17. zems-
vītras piezīmē minētā darba 37. un 47. lpp.; Appel, I., iepriekš
minētā darba 175. un 178. lpp., un Zeder, F. *Auf dem Weg zu
einem Strafrecht der EU? Juridikum*, 2001, 51. lpp. Skat.
37. zemsvītras piezīmi.

82 — Zulleg, M., iepriekš minētā darba 219. lpp., ierosina
dalībvalstīm vērst savas tiesību sistēmas uz integrāciju, kas
tīktu vājināta, ja no Kopienu tiesību piemērošanas jomas
tīktu vienkārti izņemti tik svarīgi jautājumi kā krimināl-
tiesības.

nodarījumiem, ar kuriem tai tiek nodarīts smags kaitējums, ir jābūt krimināltiesiskai, bet sodīšanas ziņā to apspiešanai un Kopienu tiesību efektivitātes nodrošināšanai paredzētā soda izvēle piekrist dalībvalstīm.

jo Kopienai patlaban trūkst informācijas, kas vajadzīga, lai izvērtētu, kā vislabāk aizsargāt vides vērtības katrā dalībvalstī, izvēloties starp brīvības atņemšanu, citu tiesību ierobežošanu vai naudas sodu.

85. Kopienas saskaņošanas [pasākumu] rezultātā tiek ieviestai vienveidīgai noziedzumu kvalifikācijai, valstu tiesību sistēmās jāparedz sods par šiem aizliegtajiem nodarījumiem, norādot konkrētus soda pasākumus par pārkāpumu, šādi atjaunojot izjaukto faktisko un tiesisko stāvokli. Šā uzdevuma izpildei vispiemērotākais šķiet esam valsts likumdevējs, kam, vislabāk pārzinot savas sabiedriskās iekārtas juridisko un socioloģisko specifiku, Kopienas iepriekšnoteiktas kārtības ietvaros jāizvēlas Kopienu tiesību īstenošanai vispiemērotākā atbilde⁸³.

87. Šī kārtība piešķir Kopienai tiesības precīzi noteikt aizsargāto tiesisko labumu un nopeluma veidu, dalībvalstīm uzņemoties soda paredzēšanu tiesību normās⁸⁴, patstāvīgi vai saskaņoti LES trešajā pilārā paredzētās starpvaldību sadarbības ceļā.

J — Kopienas kompetenču vides jautājumos raksturs

88. Pilnvaras šajā jomā piekrist gan Kopienai, gan dalībvalstīm⁸⁵, pieļaujot, ka valstu tiesību akti ir stingrāki.

86. Krimināltiesībās ir nodrošināta vienīgā "efektīvā, samērīgā un preventīvā" atbilde uz tādējiem nodarījumiem kā Pamatlēmuma 2. pantā aprakstītie, ar kuriem tiek nodarīts smags kaitējums videi, bet tiem tiek ietverti krimināltiesībās, sodu precīzi noteikt var vienīgi valsts tiesību sistēmā, kuras rīcībā ir šim uzdevumam vajadzīgie kritēriji,

84 — Šim apgalvojumam juridiskajā literatūrā piekrist Jacqué, J. P. La question de la base juridique dans le cadre de la Justice et des affaires intérieures. No: *L'espace pénal européen: enjeux et perspectives*, Institut d'études européennes, Briele, 2002, 255. un 256. lpp. Eisele J., iepriekš minētā darba 1162. lpp., uzskata, ka Kopienas likumdevējam ir jāparedz obligāto prasību minimums, nosakot sodāmus nodarījumus, savukārt valsts likumdevējam ir jāparedz sods. Grasso, G., iepriekš minētā darba 218. lpp., norāda, ka Kopienu iestādēm ir tiesības panākt krimināltiesību normu saskaņošanu vai pieprasīt noziedzīgu nodarījumu vienveidīgu kvalifikāciju, ja vien tas ir vajadzīgs, gadījumos, kad Līgumos minētajām iestādēm tiek piešķirtas īpašas pilnvaras Kopienas mērķu sasniegšanai. Turklāt Kopienu tiesībām ir jātiek transparentām katras dalībvalsts tiesību sistēmā, paredzot pār nacionālos noteikumus par noziedzīgiem nodarījumiem un paredzot sodus par tiem iepriekš noteiktos ietvaros. Skat. arī Comte, F., iepriekš minētā darba 781. lpp.

85 — Šis no spēkā esošajām tiesību normām izrietošais apstāklis ir īpaši atzīts Līguma par Konstitūciju Eiropai I-14. panta 2. punkta e) apakšpunktā tādejādi, ka saskaņā ar tā I-12. panta 2. punktu, "ja kādā konkrētā jomā Konstitūcija piešķir Savienībai kompetenci, kas ir kopīga ar dalībvalstīm, Savienība un dalībvalstis drīkst veikt likumdošanas funkciju un pieņemt juridiski saistošus aktus šajā jomā. Dalībvalstis īsteno savu kompetenci tad, ja Savienība nav īstenojusi savu kompetenci vai ir nolēmusi tās īstenošanu pārtraukt".

83 — Grasso, G., iepriekš minētā darba 219. lpp., iesaka ar zināmu elastību apveltīt regulējumu, nosakot nodarījumus, kas atzīstami par noziedzīgiem, un pārkāpumu un sodu klasifikāciju, bet neizdarot stingru novērtējumu.

89. Kā jau norādīju, EKL 176. pantā dalībvalstīm ļauts uzturēt spēkā vai ieviest stingrākus aizsargpasākumus, ar noteikumu, ka tie ir saderīgi ar Līgumu un tiek darīti zināmi Komisijai. Turklāt EKL 95. pantā tām ļauts atstāt spēkā (4. punkts) vai ieviest (5. punkts) savus noteikumus, atkāpjoties no saskaņošanas pasākuma, kad to attaisno rūpes par vides aizsardzību, tos darot zināmus minētajai iestādei. Visbeidzot, EKL 174. panta 2. punkta otrajā daļā ir paredzēta "drošības klauzul[a], kas ļauj dalībvalstīm ar ekonomiku nesaistītu vides aizsardzības apsvērumu dēļ veikt provizoriskus pasākumus", attiecībā uz kuriem tiek īstenota kontrole.

tiesību normas tiek precizētas vai no tām paredzēti izņēmumi, lai nodrošinātu *papildu* aizsardzību, tādējādi, ka šķiet pilnīgi loģiski, ka, Kopienā esot paredzētam zemākajam sliekšnim (krimināltiesību atbilde uz pārkāpumiem), valstu tiesību sistēmās to konkrētizē, precizē un apvelta ar spēku, kas vajadzīgs, lai kalpotu noteiktajam mērķim.

K — *Pamatlēmuma 1.–7. pants kā Kopienas kompetences pamats*

91. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, būtu jāpauž viedoklis par Pamatlēmuma 1.–7. pantu, analizējot, vai to saturs ietilpst Kopienas tiesību jomā, jo tādā gadījumā, esot Savienības Padomes pieņemtiem saskaņā ar LES 29. pantu, 31. panta e) punktu un 34. panta 2. punkta b) apakšpunktu, tie būtu pretrunā tā 47. pantam un tādēļ nebūtu spēkā.

90. Secinājumos jau minētajā lietā *Deponiez-weckverband Eiterköpfe* atzīmēju, ka valstis tādējādi tiek aicinātas pildīt svarīgu uzdevumu, kas rada Eiropas normu līdzāspastāvēšanu ar valsts normām, kurās Kopienas

92. [Pamatlēmuma] 2. un 3. pantā pieprasīts krimināli sodīt par septiņu veidu tādu pārkāpumu izdarīšanu ar nodomu vai vismaz aiz smagas neuzmanības, ar kuriem tiek nodarīts kaitējums videi un kurus atkarībā no to smaguma raksturo spēja izraisīt personas nāvi vai smagu kaitējumu tām, vai būtiskus zaudējumus dabas un kultūrvides elementiem, vai skarot aizsargātas sugas vai

ozona slāni. Pēc šāda izklāsta ir skaidrs, ka kompetence par šādiem nodarījumiem paredzēt iepriekš minētā veida sodus piekrist Kopienai. Kaut kas līdzīgs ir noteikts 4. pantā, pieprasot kā noziedzīgus nodarījumus kvalificēt no izdarīšanas nošķiramo līdzdalību, kā arī uzskūdišanu izdarīt nodarījumu. Gan pirmo, gan otro noteikumi ietilpst "Kopienas obligāti saskaņojamo normu minimumā", jo, nosakot kriminālatbildības piemērojamību subjektu ziņā, tie skar tā raksturu.

93. [Pamatlēmuma] 5. panta 1. punktā esot noteiktam, ka sodiem par 2. un 3. pantā minētajām darbībām jābūt efektīviem, samērīgiem un preventīviem, tas novērtējams tāpat, kā minēts iepriekš, jo izklāstīto iemeslu dēļ šajos gadījumos sodīšanas modeļa — krimināltiesiska, administratīva vai civiltiesiska — izvēle piekrist Kopienai.

papildsodu paredzēšanu, kā tas darīts 5. panta 2. punktā.

95. [Pamatlēmuma] 6. pantā regulēta juridisku personu atbildība par darbības un bezdarbības veidā izdarītiem 2.–4. pantā minētajiem nodarījumiem, savukārt, 7. pantā paredzot to sodīšanu ar "efektīviem, samērīgiem un preventīviem sodiem", tos neprecizējot; abiem noteikumiem ir tas pats trūkums, kas 2.–4. pantam un 5. panta 1. punktam. Ar prasību par ne vien fizisku personu, bet arī juridisku personu sodīšanu tiek noteikts pamatmodelis reaģēšanai uz pārkāpumiem pret vidi, kas ir Kopienas uzdevums. Tomēr 7. pants, uzskaitot piecus konkrētus sodus, pārsniedz Kopienas tiesību jomu.

96. Visbeidzot, 1. pantā vienīgi tiek definēti trīs 2.–6. pantā lietotie jēdzieni.

94. Tomēr pirmā pilāra robežas pārsniedz pašā 5. panta 1. punktā ietvertais noteikums par to, ka vismaz smagākajos gadījumos paredzama brīvības atņemšana, kas var būt izdošanas iemesls, jo krimināltiesību jomā atbilstoša soda izvēle piekrist valstij. Turpinot šo pašu domu gājieni, nav iebilstams arī pret

97. Tādējādi uzskatu, tā kā krimināltiesisku atbildi uz smagiem nodarījumiem pret vidi paredzēt piekrist Kopienai, Savienības Padomei nav tiesību pieņemt Pamatlēmuma 1.–4. pantu, 5. panta 1. punktu — izņemot norādi uz brīvības atņemšanas sodiem un izdošanu — 6. pantu un 7. panta pirmo daļu. Tādēļ Komisijas prasība ir pamatota un ir

apmierināma, atceļot attiecīgās tiesību normas.

2. punktam Padomei jāpiespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

V — Tiesāšanās izdevumi

98. Komisijas celtās prasības pamatotība nozīmē, ka atbilstoši Reglamenta 69. panta

99. Dalibvalstis, Eiropas Parlaments un Ekonomikas un sociālo lietu komiteja, kas iestājušās lietā, sedz savus tiesāšanās izdevumus atbilstoši tā paša panta 3. punktā noteiktajam.

VI — Secinājumi

100. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, ierosinu Tiesai:

- 1) atzīt Eiropas Kopienų Komisijas prasību par Padomes 2003. gada 27. janvāra pamatlēmuma 2003/80/TI par vides krimināltiesisko aizsardzību atcelšanu iepriekšējā, 97. punktā noteiktajā apmērā;
- 2) piespriež Eiropas Savienības Padomei segt šīs tiesvedības tiesāšanās izdevumus un noteikt, ka personas, kas iestājušās lietā, sedz savus tiesāšanās izdevumus pašas.